

810 Jij.

aan op Land, den 21° December 1838.

Antwoord op het
Besluit van den
Heren Gouverneur
van dts. 29 November
1838. N. 117 26.

Afdeling van
Politie

anderwerf:
Amstellan,
Wageningen,

Der Kolleerijg en het hier by gemaakt
Besluit, heb ik de eer, uwe Excellentie, bij
deze te informeren, dat ex altiori gecon-
firmeerde Wapen door den Heeren Raad
van Adell in de tyd 'verloof oft gecon-
firmed, zoo als bij gemaakt Besluit bevestigd,
gevoelen worden of aanvuldig is, maar dat
alhier nits aanvuldig is den het in orde.
gemaakte geconfermeerd bevestigd.

De Burgemeester van
Loon op Land

W. M. M. M. M.

Van

Lijne Excellentie den Heere P.

16 April 1914.

N°. 22.

W

ij

Wilhelmina, bij de gratie Geds.

of Koningin der Nederlanden, Prinses van

Oranje-Nassau, enz., enz.

Beschikkende op het aan Ons gericht verzoekschrift van het Gemeentebestuur van Loon op Zand, om verleenning van een eigen wapen aan die gemeente ;

Gelet op het besluit van den Souvereinen Vorst van 24 December 1814, No 32, en op de Koninklijke besluiten van 20 Februari 1816, N 69, en 3 Januari 1818, No 91 ;

Op de voordracht van Onzen Minister van Justitie, van den 14 April 1914, 1ste Afdeling A, No 556 ;

HEBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN:

aan de Gemeente Loon op Zand te verleenen het navolgende wapen, zijnde:

In Goud drie hoorns van keel met zilveren beslag (Horne) en een schildhoofd van zilver beladen met drie schuingeplaatste schoenmakershamers van sabel.-

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van dit besluit.

's-Gravenhage, den 16 April 1914,

(get.) W I L H E L M I N A .

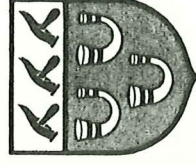
De Minister van Justitie,

(get.) B. O R T .

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
De Secretaris-Generaal bij het Departement van Justitie,
(get.) H. C. DRESSELHUIJS.
Voor eensluidend afschrift,
De Secretaris-Generaal voornoemd,

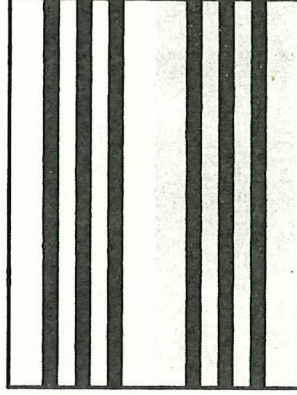
H. C. Dresselhuys

Loon op Zand

GEMEENTEWAPEN

Het wapen van de gemeente Loon op Zand is in oorsprong het familie-wapen van de graven van Horne geweest. De drie hoorns van keel (rood) met zilveren beslag in goud zijn hiervan afkomstig. Het schildhoofd van zilver beladen met drie schuingeplaatste schoenmakershamers van sabel (zwart) is later toegevoegd. Het is een aanduiding voor de betekenis van de leerbewerking in de gemeente. Op 16 april 1914 is bij Koninklijk Besluit het voeren van het wapen in deze vorm (zie afbeelding) en kleuren aan de gemeente Loon op Zand toegekend.

GEMEENTEVLAG

De gemeentevlag is gebaseerd op het gemeentewapen. Twee elementen van het wapen zijn namelijk als kleur opgenomen in de vlag. De kleuren rood en geel duiden op de historische herinneringen aan de verbindingen met de graven van Horne. De kleuren zwart en wit staan voor de verbinding met de leerbewerking in de gemeente. De kleuren zwart en rood van de wapenblemen (hamers en hoorns) komen in de vlag in drie-voud voor (3 banen). Dit als een symbool voor de drie kerkdorpen Kaatsheuvel, Loon op Zand en De Moer. Het geel in de vlag kan bovendien nog aangemerkt worden als historische aanduiding voor de bekendheid van Loon op Zand als vestigingsplaats van het missiehuis. Opgebouwd uit deze kleuren die in horizontale banen zijn verwerkt, vertoont de gemeentevlag het volgende beeld: een witte boven helft met 3 zwarte banen en een gele beneden helft met drie rode banen. Aldus samengesteld kunnen in de vlag 14 banen van wit, zwart, geel en rood worden waargenomen. Het besluit van de gemeenteraad tot het vaststellen van een vlag is genomen op 6 juni 1968 mede naar aanleiding van de ingebruikneming van het huidige gemeentehuis.

De Minister van Justitie,

Gelet op het Koninklijk besluit
van den zestienden April des jaars negentien
honderd en veertien, nummer twee en twintig;
Verklaart,

dat daarbij aan de gemeente Loon op
Zand (provincie Noordbrabant)
een eigen wapen is verleend, waarvan de be-
schrijving luidt als volgt:

in goud drie hoorns van keel met zilveren beslag
(Horne) en een schildhoofd van zilver, beladen
met drie schuingeplaatste schoenmakershamers van sabel.

's Gravenhage 29 April 1914

De Minister voornoemd,

namens den Minister,

De Secretaris-Generaal,

H. C. Dresselhuys

DE HOGE RAAD VAN ADEL,

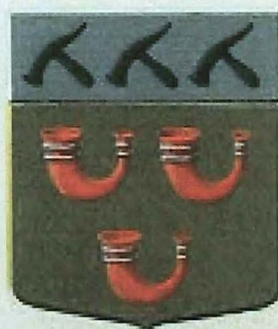
Gelet op het Koninklijk besluit van 18 april 1914, nr 22,

VERKLAART,

*dat daarbij aan de gemeente **Loon op Zand** verleend is het onderstaande wapen,*

waarvan de beschrijving luidt als volgt:

*In goud drie hoorns van beel met zilveren
beslag (Hoorn) en een schildhoofd van*

*zilver, beladen met drie schuingeplaatste
schoenmakershoorns van zabel.*

Gedaan te 's-Gravenhage, 20 maart 1972.

DE HOGE RAAD VAN ADEL

President

Secretaris

[venster sluiten]

Wit K. Grootslagers, De historie van
het Loonse landdorp Kaatsheuvel
Breda, 1903.

op Zand zijn haast even oud als de plaats zelf. Vóór 1400 bestonden reeds de "Roestelberg", de "Klokkenberg", het "Hoekske", "Westerloon", "Oosterloon", "Kraanven", "Efteling", "Horst", "Vaartkant", "Mariëndaal", "den Egmond" e. a.

Deze laatstgenoemde streek behoorde toe aan de abdij van Egmond, vandaar de naam. Een enigszins verbasterde naam dragend overblijfsel van "den Egmond" is de thans nog bestaande "Egbontsche Steeg". De goederen van de abdij van Egmond onder Venloen werden op het einde van de 16e eeuw door de Staten-Generaal ten voordele van de staat inlijfd.

Zoals we reeds in het vorige hoofdstuk zagen bezat Gisselberthus, ridder van Rhodes, in het jaar 1207 de villa "Venloene". Hij werd opgevolgd door Hubert van Rhodes (Rhoda), waarschijnlijk een zoon van eerstgenoemde. Hubert van Rhodes was van 1252 tot 1269 heer van Venloen.

Langzaam groeide het oude Venloen uit tot een dorp en het was in het jaar 1269, en nog wel op de zaterdag na Hemelvaart, dat Hertog Jan I van Brabant de latere gemeente Loon op Zand, tot een heerlijkheid met hoge, middelbare en lagere jurisdictie verhief. De Hertog van Brabant beleende Willem van Horne, zoon van Engelbert van Horne, met deze heerlijkheid en het jachthuis, van de Hertog, te Venloen. Deze Willem van Horne was tevens heer van het Land van Heusden en Altena. De aanstelling en de verheffingsakte van Willem van Horne bevinden zich thans beide in het Leenhof te Brussel in België. Hier volgt de vertaling uit het Latijn die luidt als volgt :

" Joannes, door de genade Gods Hertog van Lotharingen en Brabant, aan allen, zowel tegenwoordigen als toekomstigen, die deze brieven zullen zien, heil en doen wij verstaan, dat wij hebben gegeven en toebedeeld in leen ten volle de rechten in ons land van Brabant verkrijgende in hogere en lagere jurisdictie aan den edele man Wilhelmus, heer van Horne, ridder, het dorp Venloen met alle bossen, moerassen en heide en dat er toe behoort, gelegen tussen het bos van Odenhout (Uden-

Ook de abdij van Berne heeft vroeger een stuk land in Venloen bezeten. Dit getuigt nog uit de naam "Bernsehoef", een hoeve die toebehoorde aan de abdij van Berne. De schone naam "Mariëndaal" (een streek onder Loon), begrensd door Vrijhoeven, Heistraat en Loonsedijk, ging in de 19e eeuw verloren. Ook het oude "Ketsheuvel", dat thans de moederplaats geheel heeft overvleugeld, was reeds lang voor 1400 een gehucht onder Loon. Velen beweren dat vroeger het centrum van Kaatsheuvel rond de Zandschel moet hebben gelegen. Een bewijs hiervan is echter nooit gevonden.

Omtrent de "Klokkenberg" bestaat de legende dat daar in de Middeleeuwen een klokkengieterij zou zijn geweest. Ondanks het feit dat men verscheidene oude perkamenten tussen 1350 en 1450 omtrent die berg onder ogen heeft gehad, bleek daarvan nimmer iets. Op het einde van de 14e eeuw, namelijk in 1394, werd Venloen geteisterd door hevige zandverstuivingen, zo erg dat het ganse dorp door stuifzand werd overtoegen en de plaats "zes boogscheuten weegs" (ongeveer een kwartier gaans) naar het westen moest worden verlegd. Toen werden ook de thans nog bestaande kerk en toren gebouwd.

HET LOONS KASTEEL EN ZIJN ADELLIJKE FAMILIES

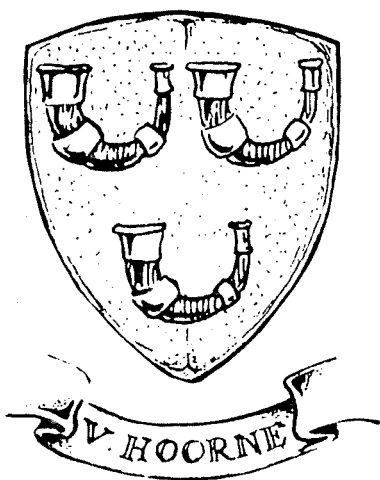
Hertog Jan van Brabant verhief Loon op Zand in 1269 tot een heerlijkheid, met hoge, middelbare en lage jurisdictie. De hertog van Brabant beleende Willem van Horne met deze heerlijkheid en het jachthuis, van deze hertog, te Venloen.

hout) en de grondeloze mercken en ook van de Merendijck, die ligt achter Baardwijk tot aan de baan, die ligt tussen Tilburg en het voorszegde Loon, en een derde part van de weiden van Tilburg en ook akkerland in Odenhout met bossen en weiden. Des ten oirchonde laten wij ons zegel hierop drukken, met onze edele mannen hiertoe verzocht, Walther Berthout, heer van Mechelen en Egidius Berthout, heer van Hoenbeke. Gegeven in het jaar onzes Heren 1269, den zaterdag na 's Heren Hemelvaart, 4 mei 1269 ".

Dit is volgens mij niet de originele akte, daar deze volgens enkele historische bronnen, waarschijnlijk in 1944 door brand verloren was gegaan. Het origineel berustte vóór de oorlog namelijk in het kasteeltje van Loon op Zand. De akte in Brussel is misschien ook een orgineel, maar in elk geval was dat een ander stuk dan de akte in het kasteel van Loon op Zand. Men zou kunnen denken aan een dubbele uitvaardiging, maar de sterke afwijking in de kontekst blijft vreemd.

Onder de akte hingen drie perkamenten staarten met drie zegels in groene was, zijnde het eerste dat van Hertog Jan I van Brabant, het tweede meer beschadigd, een man te paard dragende een wapenschild, zoals het wapen van Berthout en het derde een kleiner zegel. Deze vertoont ook een man te paard dragende een wapenschild.

Zoals we hebben kunnen lezen in deze akte, bezat Wilhelmus, heer van Horne, leengoederen te Tilburg en Udenhout, op welke goederen hij

in 1335 ten behoeve van Willem van Duivenvoorde een lijfrente investeerde. Ook bezat hij goederen te Leende en Heeze. Bij dit alles was hij bovendien nog schildknaap van Hertog Jan van Brabant.

Een recent onderzoekje heeft aangetoond, dat het Huis te Loon op Zand oorspronkelijk uit een toren heeft bestaan. Volgens de in de kelder van het tegenwoordige rechthoekige huis terug gevonden fundering vormde eertijds een toren van ongeveer 13 x 11 meter met een muurdikte van ruim 2 meter het "huus" te Loon op Zand. Wanneer, is een open vraag.

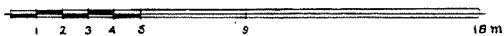
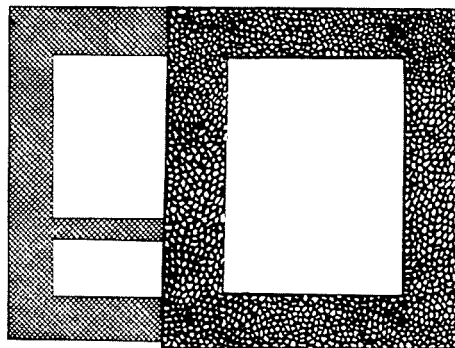
Het valt echter nauwelijks aan te nemen, dat Willem van Horne in 1269 de toren heeft doen bouwen. Het formaat van de steen, 27 cm., pleit daar zeker niet voor. Eerst de veertiende eeuw zag de toren groeien onder de handen van nijvere metselaars. Tijdens de eerste helft van de veertiende eeuw is het vergroot met een aanbouw, zodat de buitenomtrek een rechthoek ging vormen. Deze toren werd waarschijnlijk gebouwd op de fundamenten van "villa Venloene" ofwel het jachthuis, van de Hertog van Brabant.

Ruim 100 jaar lang bleef de heerlijkheid in handen van de adellijke familie van Horne. De laatste heer van die naam; Heer Zweder van Horne, heer van Abcoude, Gaesbeke, Putten en Striene, verkocht op 29 augustus 1383 de heerlijkheid aan zijn neef Pauwels

van Haestrecht voor 2200 "oude Vrankrijkse schilden", gouden Franse munten waarop aan één zijde een schild.

Anderen schrijven dat de Hollandse edelman Paulus van Haestrecht Loon kreeg als kwijting van een schuld die Sweder van Abcoude aan hem had. Heer Sweder was in het bezit van de heerlijkheid Venloon gekomen door zijn huwelijk met de erfdochter van Van Horne.

Op 17 november 1383 werd Pauwels van Haestrecht den Oude, de hofmeester en later thesaurier van Hertog Albrecht van Beieren (thesaurier is schatbewaarder of penningmeester) officieel door Hertogin Johanna van Brabant beleend met de heerlijkheden Venloon, Tilburg, Goirle en Drunen. Hij was een zeer energiek man en zal dan ook spoedig begonnen zijn met de bouw van de huidige kerk, die in 1394 werd gewijd.

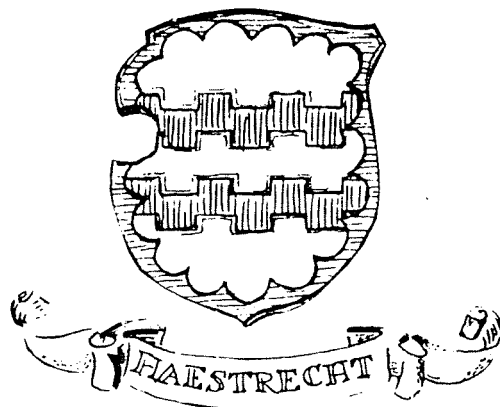
Plattegrond van de kelderverdieping van toren en aanbouw van het "huus" te Loon op Zand. De linkerzijmuur van de oorspronkelijke toren en de daar op aansluitende binnenmuur zijn onder de vloer van de huidige kelder teruggevonden.

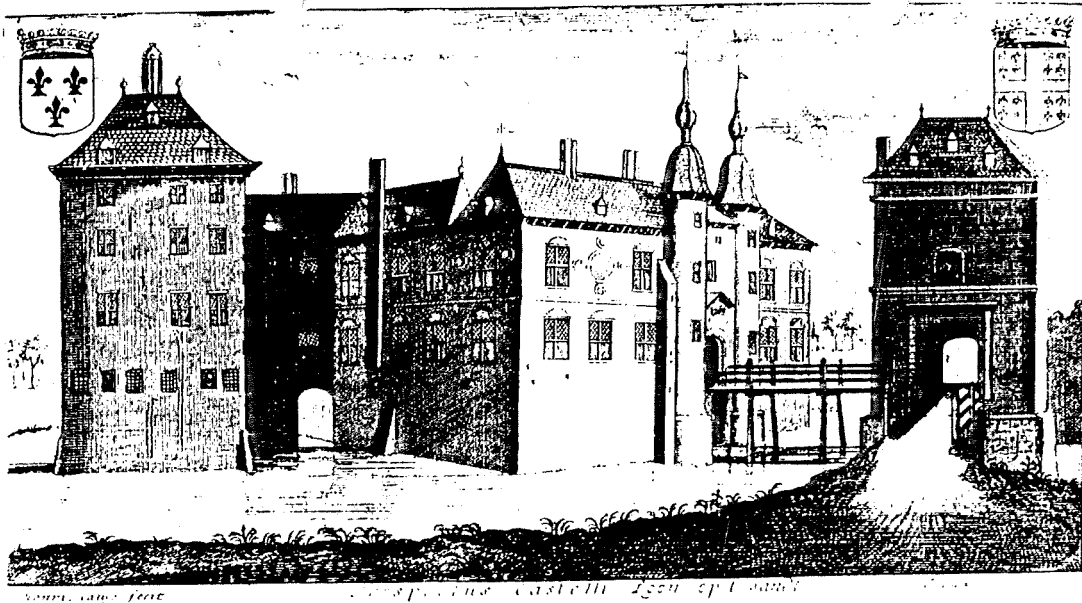
Omdat de akkers van de boeren van Venloon door de zandverstuivingen grotendeels onbruikbaar waren geworden begon hij aan de ontginning van de uitgestrekte moeren (veengronden) aan de oostkant van Venloon. Op 13 december 1396 ontvangt hij van de Hertogin het recht een vaart te graven voor het vervoer van de turf naar Den Bosch en tevens van dit vervoer tol te heffen.

Pauwels van Haestrecht, tevens schout van 's Hertogenbosch, heeft zich in de woelige

tijd na de dood van Hertog Wenceslaus duchtig gewerd. Vandaar, dat Hertogin Johanna bevel gaf zijn huis te Loon te belegeren en af te breken. Na Pinksteren 1400 trokken voorname personages zoals de Drost van Brabant, de Heer van Bokstel en de Heer van Helmond naar Loon op Zand. Of het kasteel toen werkelijk afgebroken is, vermeldt de geschiedenis niet. Wel weten we dat Pauwels den Oude de voltooiing van zijn werk niet heeft mogen aanschouwen, want in 1401 wordt zijn echtgenote, Elsebeen van Daelen, na het beleg van het Loonse kasteel door heer Jan van Withem weduwe genoemd en "Vrouwe van Venloon". In het jaar 1400 is Pauwels waarschijnlijk gesneuveld bij de inname van zijn gevechtstoren aan de Commer, (Bij het kapelletje aan de Tilburgseweg is nog een restant van de gracht, die om de toren lag, te zien. Helaas zijn bij de oude Commer nooit opgravingen verricht. Vroeger had men namelijk de gewoonte het afval in de gracht te gooien, en deze was aanwezig rond de toren van de Commer.), toen hij rebelleerde tegen Hertogin Johanna.

Na de dood van Pauwels van Haestrecht verkocht zijn weduwe, Elsbeen van Dalem, haar bezittingen in 1409 aan Willem van Roesmeer, broeder van de Duitse tempeliers te Vught.

Dit alles werd vastgelegd in een drietal akten. Op 3 mei 1409 lezen we dat ; Elsbeen van Dalem, Vrouwe van Venloen, oorkondt dat zij een stuk moer van 7 Brabantse roeden breed en gelegen onder Venloen overdraagt aan het altaar van O. L. Vrouw in de St. Lambertuskerk van Vught, op voorwaarde dat een seculier priester aldaar wekelijks H. H. Missen opdraagt en dat de kerkmeesters van deze kerk op advies van de pastoor het vermogen van dit altaar zullen beheren. Op dezelfde dag vermeldt de akte dat ; Willem van Roesmeer, pastoor (persoon) van de St. Lambertuskerk van Vught oorkondt, dat hij de schenking van een stuk moer bevestigt en de broeders van de Duitse Orde verzoekt deze te respecteren. Op 16 juni 1421 laat Dierick van Haestrecht, zoon van Pauwels den Oude die hem opvolgde in de heerlijkheid, vastleggen dat ; Dieric van Haestrecht zoon van wijlen Pauwels van Haestrecht en van Elsbeen van Dalem, vrouwe van Venloen, oorkondt, dat hij de schenking van zijn moeder van een stuk moer aan het altaar van O. L. Vrouw in de St. Lambertuskerk van Vught bevestigt, mits het lastgeld en een erfcijs van 2 penningen worden betaald. Zoals we reeds in de laatste akte zagen was Pauwels van Haestrecht opgevolgd door zijn zoon Dierick van Haestrecht die moest zorgen

voor de voltooiing van de turfvaart (ook wel Loonsche Vaart of 's Heerenvaart genoemd). Slaan we dan het boekje "Van 't Vaartskwartier tot Kaatsheuvel" open dan lezen we daarin de navolgende problemen tussen de heren van Loon op Zand en de heren van Waalwijk omtrent het gebruik en tolheffing van deze turfvaart.

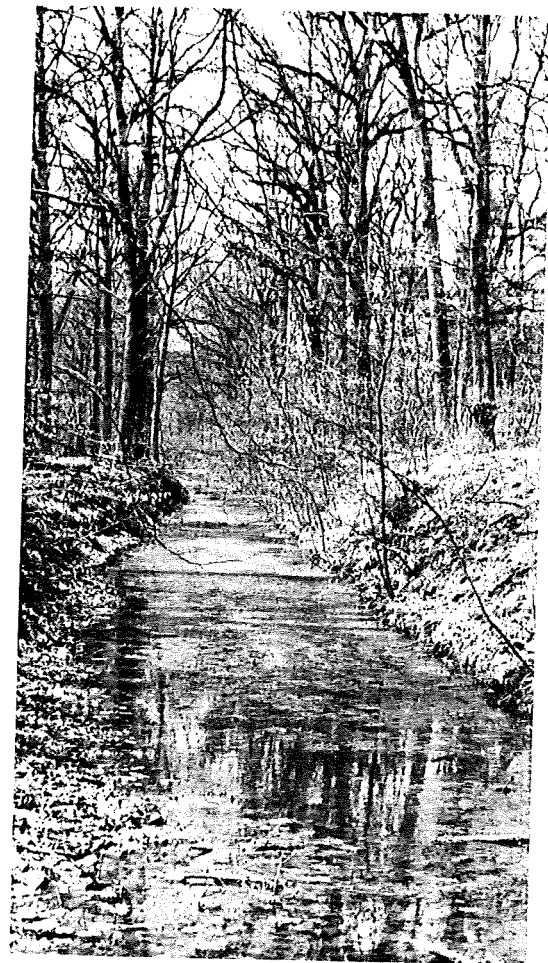
Goed en wel was de turfvaart in bedrijf of Waalwijk begon naijverig te worden. De eigenlijke drijfveer van deze jaloezie was heer Fojiken-Fojikenszoon, die zijn vader in de heerlijkheid was opgevolgd. Hij sproot voort uit het geslacht van de Wielesteijns. Fojiken betwistte de heer van Venloen, Dierick van Haestrecht, de gronden tussen de turfvaart en de Meerdijk. Of dit echter de ware reden was van de onenigheid, valt te betwijfelen. De heer van Venloen ontving immers ieder jaar een aardig bedrag aan tol van de met turf geladen pleiten (platboom vaartuigen), die de vaart afvoeren. De heer van Venloen kon menigmaal een jaarlijkse opbrengst boeken van ongeveer duizend gulden. Fojiken, die met begerige ogen deze voordelen zag, zon op middelen om de turfvaart op de een of andere wijze aan Waalwijk te doen grenzen. Immers rond die tijd, toen paalscheidingen nogal eens aan de orde waren,

De afbeelding links is een kopergravure van het kasteel te Loon op Zand door Henri Cause (1648-1699). De gravure is oorspronkelijk 108 x 205 mm en vertoont linksboven het wapen van het geslacht Van Immerselle en rechtsboven het wapen van het geslacht Montmorency.

De gravure toont het kasteel voor de grote verbouwing in 1777. Bij deze verbouwing werden de in de zestiende en zeventiende eeuw aangebouwde vleugels gesloopt, evenals het rechts afgebeelde poortgebouw. Hierdoor bleef de links op de gravure afgebeelde donjon, die het oudste deel van het kasteel vormt, als enige vleugel staan.

Hieronder is afgebeeld een transsumpt van een drietal akten uitgevaardigd door Elsebeen van Dalem, Vrouwe van Loon op Zand in 1409, door Willem van Roesmeer in 1409 en door Dirk van Haestrecht in 1421 betreffende een schenking van enkele moeren onder Venloen aan de St. Lambertuskerk van Vught. Dit transsumpt werd opgemaakt door notaris Johannes Cousmeker de Buscoducis die linksonder zijn stempel afdruckte.

Een deel van de oude turfvaart, zoals deze nog nabij Plantloon te Loon op Zand is terug te vinden.

was dit te proberen. Toen het dreigen van Fojken lang genoeg had geduurd, nam Dierick van Haestrecht (die overigens niet zo krijshaftig was als zijn vader Pauwels den Oude) een middel te baat, dat aan Fojken ineens alle landhonger wel zou ontnemen, zo meende hij althans.

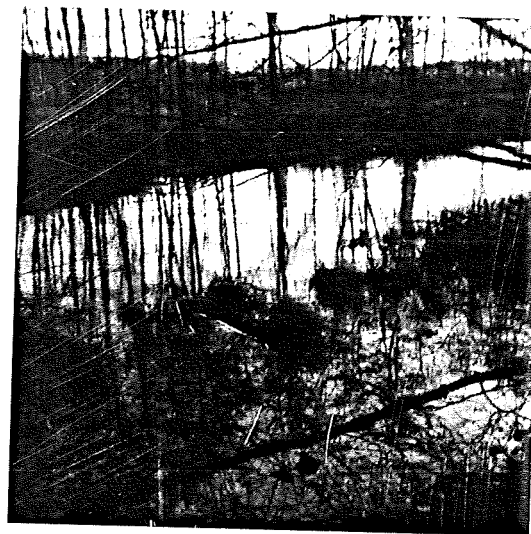
Dierick liet een misdadiger terecht stellen op de grond tussen de turfvaart en de Meerdijk, nabij het Loenermeer. Deze plaats was echter niet de gewone rechtsplaats van Venloen, deze lag immers aan de zuidwestgrens in de moervelden, het zgn. Galgeneind. Sinds deze daad van Dierick van Haestrecht heet dan ook het Loenermeer de Galgenwiel. Aan duidelijkheid liet deze terechtstelling niets te wensen over. Wilde een terechtstelling rechtsgeldig zijn, dan moest deze geschieden op het eigen rechtsgebied der stad of heerlijkheid. Waalwijks heer liet zich echter niet zo gauw uit het veld slaan. Hij liet de galg, die door Dierick van Haestrecht geplaatst was, omhakken en de turfvaart liet hij op verschillende plaatsen vernielen. Venloons heer, het geterg moe zijnde, bracht de zaak voor het Brabantse gerechtshof. De Brabantse Hertog stelde een onderzoek in en Dierick van Haestrecht werd in het gelijk gesteld. Fojken ging echter door met zijn vernielingen en de Hertog gaf aan de drossaard van Brabant bevel met een strafexpeditie naar Waalwijk te vertrekken en de stad te belegeren.

Fojken-Fojkenszoon vluchtte en have en goed van Waalwijks heer werd in beslag genomen en naar Den Bosch vervoerd. Op last van de Hertog van Brabant werd in Waalwijk een nieuwe Schout en ook nieuwe Schepenen aangesteld en hiermee was de vrede voorlopig hersteld. Dierick van Haestrecht liet nu tussen Loenermeer en Meerdijk een nieuw gerecht plaatsen. Nu waren het twee raderen, waarop hij twee misdadigers liet radbraken. Door dit feit accentueerde Venloons heer nog eens opnieuw de uitspraak van de Hertog en diens Hoge Raad in Brabant. Toch berustte Waalwijk niet in deze vernedering. Er behoefde slechts een nieuwe heer te komen met een flinke dosis krijshlust, die het smeulend vuurtje zou doen oplaaen. Een persoon voor deze plannen vonden de Waalwijkers in 1445, toen Dirck van de Merwede, ridder, heer van Ethen en Meeuwen, Castelein (= kasteelheer) van St. Geertruidenberg

Het Loenermeer beter bekend als de Galgenwiel zoals het er tegenwoordig uitziet. Het is te vinden op de hoek Burgemeester Smeelelaan, Meerdijk en Wielstraat, dus op de grens van Kaatsheuvel en Waalwijk.

De Galgenwiel; op deze grond tussen Meerdijk en de turfvaart liet Dierick van Haestrecht een misdadiger terechtstellen om de acties van Fojken-Fojkenszoon te doen stoppen.

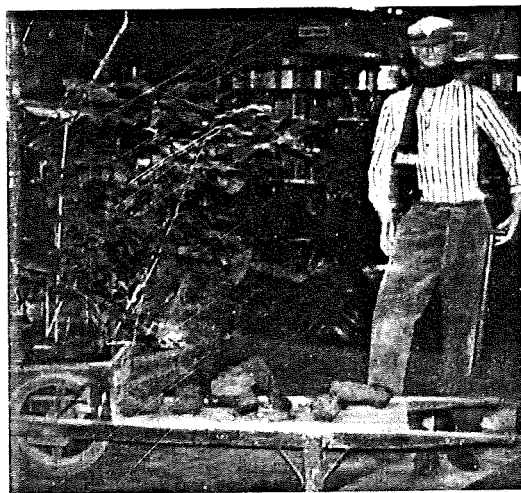
en baljuw (= regent) van Zuid-Holland, tot heer van Baardwijk werd aangesteld. Deze Dirck van de Merwede was een machtig heer en wel in staat om met succes een strijd te voeren. Hij zou proberen om door het plegen van hogere politiek, zich voor Waalwijks karretje te spannen. Intussen was Dierick van Haestrecht in 1440 gestorven, zijn echtgenote Maria van Schoonhove stierf een jaar later op 17 oktober 1441.

De zoon van Dierick, Pauwels van Haestrecht (de jonge, die Heer van Tilburg, Loon op Zand, Drunen en Goirle was en getrouwd was met Catharina van Naaldwijk), volgde zijn vader in de heerlijkheid op. Ongeveer een jaar scheen Dirck van de Merwede de zaak te hebben afgekeken alvorens een poging te doen om zijn slag te slaan. Hij begon met een gedeelte van het Loons Hoekje tot Hollands grondgebied te verklaren, waarschijnlijk om op die manier de zaak op hoger niveau te kunnen uitvechten.

Waalwijk lag gelijk Venloon in het Hertogdom Brabant. Baardwijk en Besoyen waren Hollandse dorpen. Wat Dirck van de Merwede op touw zette, was vanuit zijn standpunt gezien wel zeer slim. Gelijk vroeger Fojiken-Fojikenszoon begon ook Dirck van de Merwede als heer van Baardwijk opnieuw met de spuien in de vaart te vernielen. Daardoor werd de vaart voor een groot gedeelte onbevaarbaar. Van de weinige turfpleiten, die de vaart nog afvoeren, begon Baardwijks heer nog tol te heffen. Hij ontzag zich verder niet om het Loons Hoekje te bezetten. De inwoners van dit gehucht liet hij gevangen nemen en te Baardwijk en Heusden opsluiten. Baardwijk roofde en vernielde in deze streek naar hartelust.

Intussen gingen de Waalwijkers in de nabij gelegen Loonse of Kaatsheuvelse venen de turf afgraven, leem stekken en heide maaien. Zij gingen er zelfs hun vee ter weide drijven. Kortom, men deed voortaan of het Hoekske Brabants of Hollands gebied was. Dit alles had Pauwels van Haestrecht, die blijkbaar niet zo krijgshaftig was als zijn grootvader, ongeveer 5 jaar lijdzaam aangezien. De maat geraakte evenwel vol, toen Claes, de bastaardzoon van Dirck van de Merwede, aan deze zijde van de Vaart een Loonse schaapherder gevangen nam en diens kudde naar Baardwijk vervoerde.

Opnieuw lieten de arme landslieden het klachten regenen bij de Loonse heer. Ook de Bosch-enaren ondervonden nadelige gevolgen van deze politieke herrie. De turfaanvoer stagneerde meer en meer. In de stad werd men zeer ontevreden. Hierop had Pauwels van Haestrecht waarschijnlijk gewacht. Gesteund door de inwoners van Den Bosch wendde hij zich tot Philips van Bourgondië, de Hertog van Brabant. Het bovenvermelde kwam opnieuw voor de raad.

Een turfstecker met kruiwagen en daarop turf.

Dirck van de Merwede had intussen de spuien in de vaart laten herstellen doch de turfaanvoer bleef stagneren. Behalve de misdadige feiten, bovengenoemd, werd Dirck van de Merwede door de burgerij van Den Bosch ten laste gelegd, het grote ongerief der stad 's Hertogenbosch en andere zaken. In een uitvoerig verweer, dat overigens niet erg steekhoudend was, trachtte Dirck van de Merwede zijn houding te rechtvaardigen. "Wij doen Loon geen onrecht aan", betoogde hij, "integendeel, die van Loon plegen geregeld onrecht en gewelddadige handelingen tegen de heerlijkheid Baardwijk. Zij beknotten het gezag van de heer van Baardwijk en zelfs van de graaf van Holland. Onlangs zou de schout van Venloon (Pauwels van Haestrecht) Roelofszoon en Dierick zijn jager,

in de heide onder Baardwijk zijn gekomen en daar de vorster (deurwaarder) van Baardwijk, Urbaan, die een zeer oud man is, zodanig hebben mishandeld, dat hij er wel zeven weken lang mee te meesteren heeft gegaan en nog gaat (= dokteren). Ze zijn op zijn buik en ribben gevallen en hebben hem geweldig toegetakeld".

De Hoge Raad van Brabant ging echter niet over een nacht ijs.

De zaak werd grondig onderzocht. Bij gewezen vonnis werd de heer van Venloon, Pauwels van Haestrecht en zijn nakomelingen het tolrecht van de turfvaart gegeven.

Bovendien moest Dirck van de Merwede de bruggen en andere vernielingen op bevel van de Hoge Raad herstellen. Verder moest hij zonder kosten ontslaan en loslaten alle onderzaten van Pauwels van Haestrecht, die hij nog steeds gevangen had.

Hij moest de heer van Venloon alle onkosten vergoeden, die veroorzaakt waren door de belemmeringen van de vaart. Tenslotte zouden op last van de Hoge Raad van Brabant met spoed in het Loons Hoekje de grenzen nog eens duidelijk worden vastgelegd.

De turfstekerij trok natuurlijk werkkrachten aan. Turfstekers, die zich in dat gebied vestigden en later op de ontgonnen gronden gingen boeren. Deze concentratie noemde men het Vaertskwartier in tegenstelling tot de oude kern: het Straatskwartier.

Wanneer we de kaart van landmeter Bastingius uit 1658 bekijken, dan lag de oude turfvaart aldus: in de lage moeren onder 's Gravenmoer waren drie kanaaltjes gegraven in oostelijke richting, die onderling met de turfvaart verbonden waren. Deze vaart liep van 's Gravenmoer rechtstreeks door tot het tegenwoordige marktplein in Kaatsheuvel. Links van het marktplein liep een vaart tot aan de richting Huis ter Heide in De Moer. Op de plaats waar thans de I.G.A. gevestigd is, lag vroeger de hoeve van de heer van Venloon. Deze hoeve werd door de vaart in een halve cirkel omsloten. Vanaf dat punt vervolgde de vaart haar weg in noordelijke richting door de latere Tramlaan, onder de naam Loonse Vaart, tot ongeveer de St. Jozefkerk, alwaar de scaepenbrugge was. Behalve dat nabij Plantloon nog een gedeelte van de oude vaart is terug te vinden, danken namen als Vaartkant - de Vaart - Regtvaart - Heultje (daar lag destijds de dorpsbrug) - Vaartse Heikant - Sprangse-

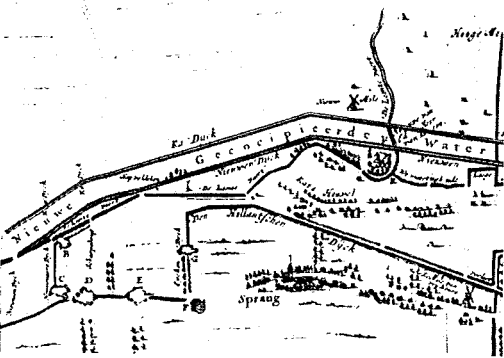
vaart - Vaerkenseinde hun namen aan deze oude verkeersweg te water.
 Pauwels van Haestrecht stierf in 1483.
 Dirck van Haestrecht, gehuwd met Walburgis van de Pel, volgt zijn vader in de heerlijkheid op. Hij sterft in 1492. Diercke van Haestrecht, gehuwd met Wijnand Maschereel, volgt haar vader op in de heerlijkheid Venloon, doch geeft in 1496 het leep over aan haar zuster Maria van Haestrecht.
 De laatste telg uit het geslacht van Haestrecht (Maria dus) huwde in 1496 met Robbrecht van Grevenbrouck. Robbrecht van Grevenbrouck en later diens zoon Dirck van Grevenbrouck kregen het ernstig aan de stok met Michaël van Enckevoire, pastoor van Loon, over de tienden die betaald moesten worden. Robbrecht van Grevenbrouck stierf op 20 januari 1528. Dirck van Grevenbrouck volgde zijn vader op en was gehuwd met Philebertha van Immerselle, die bij de dood van haar echtgenoot in 1573 de heerlijkheid Venloon ontving.

Afbeelding rechts.

Deze tekening is een gedeelte van de grafsteen van Robbrecht van Grevenbrouck. Overleden 20 januari 1528. Dit fragment van de grafsteen wordt nog steeds bewaard in de kelder van het huidige kasteeltje.

Hieronder.

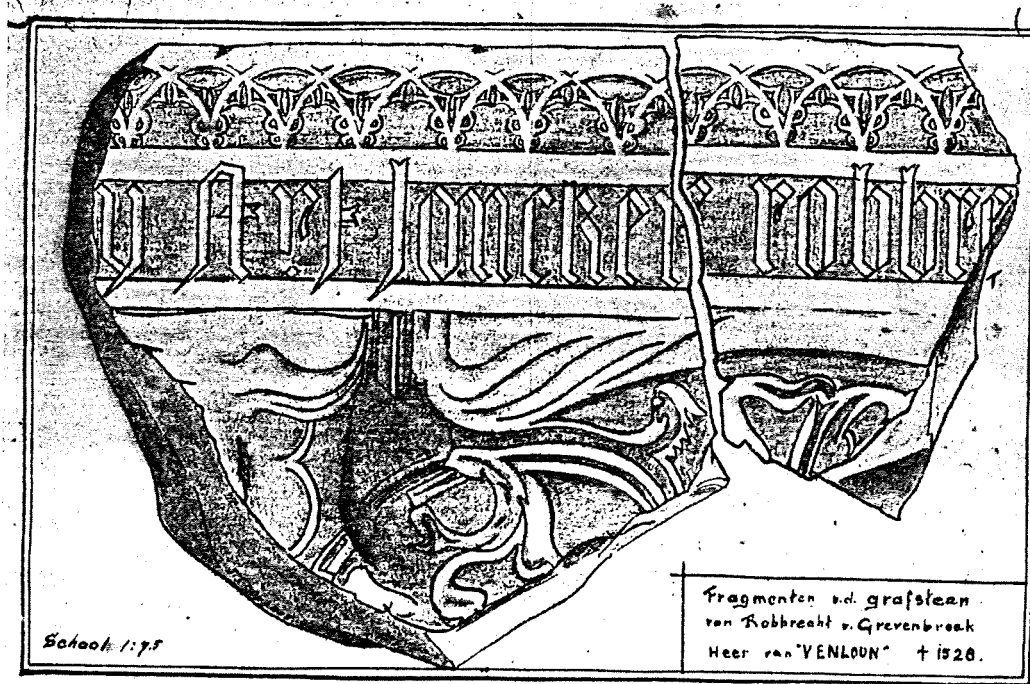
Een gedeelte van de landkaart van landmeter Bastingius uit 1658, waarop de oude turfvaart duidelijk is aangegeven. Deze turfvaart liep van 's Gravenmoer naar 's Hertogenbosch. Duidelijk is op deze kaart de hoeve van de heer op de vaart aangegeven en het stratenbeeld van Kaatsheuvel.

In die tijd - :) - werd het kasteel belegerd en ingenomen door Philip, graaf van Hohenlo. " Op 24 juny toogen de Staatschen door de Langstraat voren het kasteel Loon op Zandt in de Meyerye en beschooten hetzelve met vijf stukken geschut ".
 Het kasteel ging kort daarop aan de Staatsen over. Maar spoedig daarop kreeg de Spaanse bevelhebber, de graaf van Mansveldt, die in Tilburg gelegerd was, uit Den Bosch buskruit, lonten en kogels te leen om het kasteel op zijn beurt in te nemen, wat hem ook gelukte. De regering van 's Hertogenbosch verzocht in 1587 de hertog van Parma " dat hy het Huys te Loon, de Schans te Engelen en eenige andere kastelen, ronsom de stad gelegen, met zulke krijgsknechten die door de Stad en Meyery werden betaald, wilde doen bezetten ". Dat verzoek zou zijn ingewilligd. Ook in 1590 zou het kasteel een zware belegering hebben moeten ondergaan. Vermeldens waard hierbij is wel dat in de 16e eeuw het complex omgeven werd door een aarden om-

walling, wat een ding kan zijn geweest voor het kasteel (eventuele beschadigingen bijvoorbeeld) in deze jaren.
 Een zoon van Dirck van Grevenbrouck, Floris genaamd was gehuwd met Cornelia van Harf, de erfdochter van Bokhoven en Olmen. Dit echtpaar had een dochter Jezina welke huwde met Engelbert van Immerselle. Een zoon uit dit huwelijk was ; Dierick van Immerselle gehuwd met Maria van Renesse, die bij de dood van zijn overgrootmoeder Philebertha van Immerselle op 5 augustus 1603, bovengenoemd, met Venloon werd beleend. Reeds in 1574 was deze beleend met Bokhoven en kreeg toen ook de heerlijkheid Loon op Zand : " Dat dorp van Venloon met hooghe, middel ende neder heerlicheyden, mit manscapen, waranden, voghelrien, visscherien, houtscat, heymaet, statgelt, fourfacten, mitten slote tot Venloen, mit moeren, wildernissen, gemeeynten, molenen, thienden, chijsen, asisen ende gruytgelde, mitter hooven in Udenhout, 't spongelt van de toren

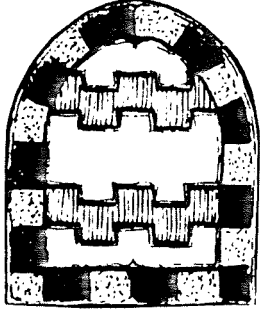
Fragmenten v.d. grafsteen van Robbrecht v. Grevenbrouck Heer van VENLOON + 1528.

en redding kan zijn geweest
 el (eventuele beschadigingen
 in deze jaren.
 Dierck van Grevenbroeck,
 die was gehuwd met Cornelia
 erfdochter van Bokhoven en
 htpaar had een dochter Jezina
 iet Engelbert van Immerselle.
 die huwelijk was ; Dierck van
 huwd met Maria van Renaissance,
 van zijn overgrootmoeder
 n Immerselle op 5 augustus
 noemd, met Venloon werd be-
 reeg toen ook de heerlijkheid
 " Dat dorp van Venloen met
 ende neder heerlijkheiden,
 , waranden, voghelrien,
 utscat, heymaet, statgelt, four-
 stote tot Venloen, mit moeren,
 emeynten, molenen, thinden,
 n ende gruytgeide, mitter
 hout, t spongelt van de toren

op te vaert, mit twee horenen t voerscr.
 slot gelegen. Den hoeve op t cravenven, eene
 hoeve op te vaert ende een en vijflich beun-
 deren moeras onder Donghen gelegen, mit
 allen andere toebehorten, welke heerlijkheit
 is gelegen tusschen dit bosch van Udenhout
 ende grondelossen meercken ende den dyck,
 die leeght achter Wallwijck ende Baerdwyck
 totter straten toe, die legt tusschen Tilborch
 ende Venloen ".
 Zo kwam in 1603 de heerlijkheid Venloon,
 door aanhuwelijking, in handen van het ge-
 slacht Van Immerselle, een zeer voornaam
 adellijck geslacht uit de Zuidelijke Nederlanden.

GREVENBROECK

Dierck van Immerselle, die dus gehuwd was
 met Maria van Renaissance, vrouwe van Haveluy,
 overleed in 1610, zij in 1622. Een zoon uit
 het huwelijk van Dierck en Maria was Engel-
 brecht van Immerselle, gehuwd met Helena
 de Montmorency. In 1610 werd hij beleend
 met Loon op Zand, in 1619 met Bokhoven en
 in 1631 werd hij Heer van Itegem en Ter
 Hamyden en het kasteel van Immerselle.
 Hierdoor kwamen de heerlijkheden Loon en
 Bokhoven voor de tweede maal onder dezelfde
 heren.
 Ook Engelbrecht van Immerselle kreeg het
 aan de stok met de pastoor van Loon, name-
 lijk Benedictus van Kessel, over de tienden.
 Om te doen zien hoe de strijd over de tienden
 werd gevoerd en hoe in sommige gevallen
 weer spoedig de vrede getekend scheen, wil
 brief afschrijven van Engelbrecht van Immer-
 selle, Heer van Loon op Zand, voorzien van

aantekeningen van pastoor nectius van

Kessel, d. d. 24 juli 1641 :

"Reverende domine Pastor, Ick hebbe eer-
 ghistere naer Den Bossche ghesonden, ver-
 meenende dat den advocaet van Herlaer sol
 hebben ghewest, die welke om de saeke van
 'd'abdye van Berne naer den Haeghe is ver-
 trocken, soo haast als hy wederom sal sijn
 ghekomen sal niet laeten hem al hier te ont-
 bidden, op dat hy aen u Reverende satisfactie
 mach geven op de saeke van de tiende, van de
 welke ick noch diversche documente hebbe
 bevonden tot mijn voordeel, tsijs het ant-
 woort van my op u schryvens ghesonden.
 Het sol my peyne doen eenighen haet oft

op de Vaert lach ; het is my leet datter niet
 eerder af vermaent en is ghewest, want
 verklaere dat ick daer van niet en hebbe
 gheweten. Voorts is dat u Reverende aen my
 belieft over te senden de quitantie van vier
 en twintich guidens vuyt de tiende van de
 Straete, verschone St. Jansmisse 41, sal
 daetelick het geld doen tellen, al ist saeke
 dat ik nog niet eenen stuyver van dit jaer
 en hebbe ontanghen. Hiermede sal eynden
 ende concludere met droefheit hoe dat ick in
 alle occasie hebbe bemerkt de groote ver-
 vremptheit oft alteratie in u Reverende
 teghen my end mijn huysvraxen, het welke
 niet alleenlick in u eyghen persoon sijt
 betoonende, maer soekt daerenboven een

Dit stukje authentiek schrift bevat enkele regels, die door Dierck van Immerselle

geschreeven zijn, hierin vernoemt hij enkele van zijn titels. Het luidt als volgt :

"Dierck van Immerselle Boschgraeff van Aelst, Baenderheere des Heiligen Ritex van

*Stap Dierck van Immerselle, Dierck
 graef van Aelst, Baenderheere des Heiligen
 Ritex van Aelst, Baenderheere des Heiligen Ritex van Aelst*

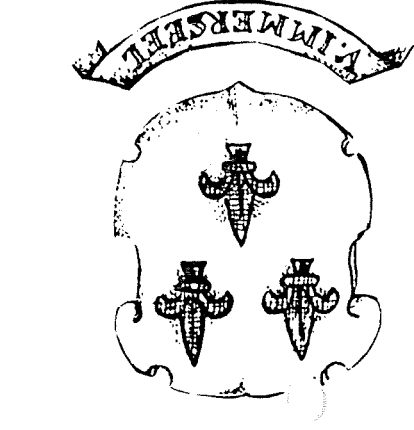
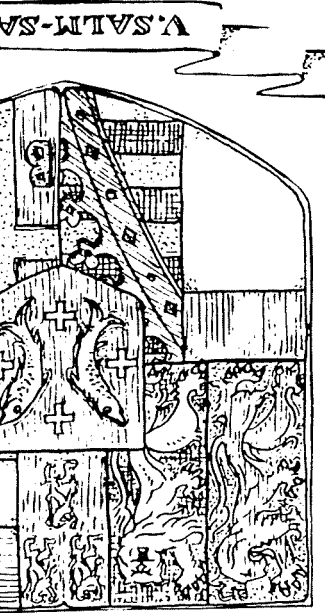
veglieck van ons te verwemmen, ick hebbe
 nochtans die satisfactie in my eyghe selve,
 dat ick immermeer eenigh vyantschaft aen
 u hebbe ghedraghe of sal draghen met de
 gratie Godts, ende u Reverende mach wel
 versekeret sijn, alle keeren, dat hem belieft
 by ons te komen ick aen hem sal betoonen
 alle courtoisie ende vrientschap die my
 moghlick sal wesen. In ghetuyghnisse der
 waerheit soo schreyve ick my ende onder-
 teekene

U Reverende dienstwillighen
 vrint end dienaer
 (get.) E. d'YMMERSELLE
 Graeff van Bouchoven. "

24 July anno 1641.

Ik vermoed, dat de minder goede verstand-
 houding tussen Benedictus van Kessel en zijn

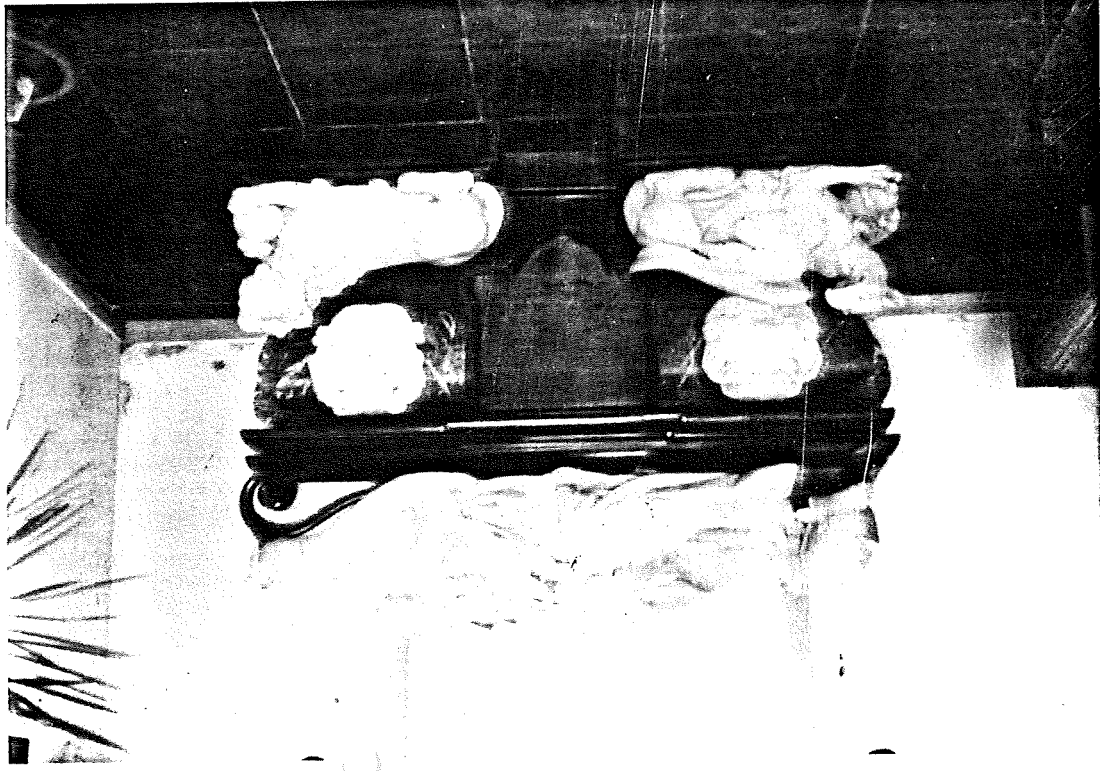
verbiternisse in u Reverend te bemerken
 vuyt oorsake van mijn rechtverdighe com-
 penentie in de tiende van Loon, waer toe
 anders gheen ghetuyghnisse en ben nemende
 als de papieren die den onnooselen sullen
 defenderen ende aen het ghene dat goede
 conscutieuse rechtsgheleerde daer vuyt
 sullen ordeelen; ben bereet allen uren my
 daer toe te submittieren; daeromme bidde
 seer hertelick aen u Reverende mijn anders
 ofte my in dit regnard voordaan niet meer te
 calumnieren, want verklaere dat ick liever
 gheen Heere van Loon en sol wesen als yet
 te besitten van het ghene dat my niet toe en
 sol komen. Ick sende hier beneffens een or-
 donnantie aen den meulder opdat hy u laet
 volgen een mud ende seven vaet roggghen,
 die welke heer Arnoldi seydt dat ick schuldich
 sol wesen vuyt het coren datter vuyt de tiende
 van de Vaert ghedorssen is ghewest, doen
 den hertoch van Bouillon met de Ruytereye

Links.

De grafombe van Graaf Engelbrecht van Immerselle. Deze grafombe is te vinden in het kerkje van Bokhoven. Engelbrecht was namelijk ook heer van Bokhoven. Ook zijn vrouw Helena de Montmorency ligt hier begraven. Anderen hebben hun twijfels dat op de grafombe bevat links het wapen van de familie Montmorency en rechts dat van de familie Van Immerselle. De grafombe dateert uit 1650 en werd gemaakt door de beroemde Antwerpse beeldhouwer Artus Quellinus in opdracht van Engelbrecht van Immerselle.

de Tweede Wereldoorlog de grafombe van Engelbrecht van Immerselle en Helena de Montmorency stond geplaatst, en 200 gulden geven voor het herstel van deze kapel. De heren van Loon waren trouwe katholieken, in die moeilijke tijd voor de katholieken (reformatie), die de kerken hadden moeten afstaan, gaf de heer van Loon op Zand de inwoners gelegenheid om op het kasteel de mis bij te wonen. Eerst in de slokkapel. Later in de daarvoor gebouwde schuurkerk bij het kasteel die gebruikt werd tot de oude kerk bij Koninklijk Besluit van 4 juni 1821 weer aan de rooms-katholieken werd teruggegeven. De zoon van Engelbrecht van Immerselle, Theodoor genaamd, volgde zijn vader op. Hij stierf reeds op 2 augustus 1654. Thomas van Immerselle, zoon van Engelbrecht en een broer van Theodoor, werd met de heerlijkheid Loon beleend. Hij was gehuwd met Francisca de Till, Thomas Ignatius overleed op 6 augustus 1676. Ferdinand

de leden van het geslacht Van Immerselle, werden meermalen geschilderd door voorname Antwerpse schilders (Jordaens, van den Cruys). De leden van het geslacht Van Immerselle bezaten de heerlijkheid tot ongeveer het midden der 18e eeuw (ca. 1700). Engelbrecht van Immerselle overleed in 1652. Toen hij het kasteel ontruimde doodde men hem. Zijn vrouw was reeds in 1648 overleden. Zij werden beide in de kerk in Bokhoven begraven. Daar is hun praalgraf nog aanwezig.

In het archief van de parochie van Bokhoven wordt onder nr. 188 nog de akte bewaard, waarbij de graaf en de gravin, een jaar voor de dood van de graaf (de graaf en gravin hier bedoeld zijn de Hertog van Lévis-Mirepoix en zijn echtgenote Charlotte-Adélaïde van Immerselle), afstond doen ten gunste van het kerkbestuur van Bokhoven van hun rechten op de zogenaamde "Graafse Kapel", waarin tot aan de restauratie van de kerk na de Tweede Wereldoorlog de leden van het geslacht Van Immerselle en Helena de Montmorency stonden begraven. De grafombe van Graaf Engelbrecht van Immerselle en Helena de Montmorency stond geplaatst, en 200 gulden geven voor het herstel van deze kapel. De heren van Loon waren trouwe katholieken, in die moeilijke tijd voor de katholieken (reformatie), die de kerken hadden moeten afstaan, gaf de heer van Loon op Zand de inwoners gelegenheid om op het kasteel de mis bij te wonen. Eerst in de slokkapel. Later in de daarvoor gebouwde schuurkerk bij het kasteel die gebruikt werd tot de oude kerk bij Koninklijk Besluit van 4 juni 1821 weer aan de rooms-katholieken werd teruggegeven. De zoon van Engelbrecht van Immerselle, Theodoor genaamd, volgde zijn vader op. Hij stierf reeds op 2 augustus 1654. Thomas van Immerselle, zoon van Engelbrecht en een broer van Theodoor, werd met de heerlijkheid Loon beleend. Hij was gehuwd met Francisca de Till, Thomas Ignatius overleed op 6 augustus 1676. Ferdinand gesloten... Louis Charles C

Groningen. Hij huwde op 25 augustus 1851 in Looon op Zand, alwaar hij overleed op 22

1839. Hij was adviseur van het Centraal Bureau voor de afgifte van bewijssstukken van rij-vaardigheid, trouw te Palignon (Engeland) 1 juni 1942 met Constante Helene Fanny Kuhn, geboren te Baarn 2 januari 1915.

Jonkheer Eugene Verheyen, de vader van dovt in de oorlog 1940-1945 door de Duitsers in brand werd geschooten en verwoest. De Moer had het nog moeilijk met "het heer-lijk jachtrecht" van jonkheer Verheyen van Looon op Zand in heel De Moer en omgeving. Er werd wild gefokt en je kon de jagers niet weigeren op je land. De Boerenbond kocht later het "heerlijk jachtrecht" af, maar daar moest jarenlang voor betaald worden. De jagers in hun jachtkostuums kwamen altijd in een groot gezelschap: de familie Verheyen had zelf al veel zonen. Ze kropen door de overal aanwezige heggen om van het ene perceel naar het andere te komen. Ze hadden ook dragers bij zich. Na de jacht hingen de hazen te pronk aan de balk van de ezelkar. Er waren altijd zoveel hazen, dat de balk te klein was en er nog andere in de kar lagen. "De jonker was streng voor stroppers. Als ze gepakt waren moesten ze goed betalen. Verder kon je alles van hem gedaan krijgen. Als mensen ergens mee zaten gingen ze dik-wijs naar hem toe en dan zou hij altijd helpen. De jonker die kantoorrechter te Waaijk was, reed op de donderdagen naar zijn werk in "een karke voor tweeën met een dood-ouw perdje ervoor en hij reed er altijd alleen op uit" (zonder koetsier).

Jonker Eugenius Johannes Baptistus Josephus Marie Verheyen werd opgevoeld door zijn dochter Jkvr. Emilie Francoise Rose Maria Verheyen die nu nog steeds het kasteeltje bewoont. Het Looons kasteeltje heeft nog lang jachtop-zieners gekend. Een der bekendste is wel Jan Aarts, in Looon beter bekend als "Jan de Jager". De vader en grootvader van Jan Aarts waren allen jachtopzieners van het kasteel. Andere, in Looon op Zand bekende personen uit de Verheyen familie zijn Jhr. Arnoldus Antonius Josephus Maria Verheyen, geboren te 's Hertogenbosch 16 april 1831 en van 1856 tot 1864 burgemeester van de gemeente Looon op Zand. Later werd hij notaris te

ijk werden 7 kinderen geboren, allen te Hendrik Verheyen, die in Den Haag geboren

zijn wettige toon bestaende en toekomstige kinderen zowel mannelijke als vrouwelijke en alle afstammelingen van zijn geslacht en naam door koning Willem I tot den Adelstand der Nederlanden verheven. Zoals het diploma inhoudt, had deze verheffing plaats om in zijn persoon de diensten te erkennen, die de leden van zijn geslacht sedert vele jaren de Nederlandse Staat bewezen hadden en de goede hoedanigheden, door welke zij zich steeds onderscheiden hadden.

Looon op Zand, alwaar hij overleed op 22 augustus 1851. Hij werd 26 augustus 1851 in het familiegraf te Bokhoven bijgezet. Bij besluit van 13 oktober 1831 werden hij en zijn wettige toon bestaende en toekomstige kinderen zowel mannelijke als vrouwelijke en alle afstammelingen van zijn geslacht en naam door koning Willem I tot den Adelstand der Nederlanden verheven. Zoals het diploma inhoudt, had deze verheffing plaats om in zijn persoon de diensten te erkennen, die de leden van zijn geslacht sedert vele jaren de Nederlandse Staat bewezen hadden en de goede hoedanigheden, door welke zij zich steeds onderscheiden hadden.

26 November 1832 trad hij op Huize Zuidewijn, gemeente Vrijhoeve-Capelle, in de echt, evenals zijn grootvader Franciscus Verheyen en zijn vader Johannes Baptistus Verheyen gedaan hadden, met ene de Roy, nl. Sophia Maria Jacoba Josephade Roy van Zuidewijn, later Vrouwe van Looon op Zand. Zij was geboren te Breda 23 januari 1791, overleden op het kasteel van Looon op Zand 21 mei 1868 en bijgezet in het familiegraf te Bokhoven. Bij zijn opnemning in de Nederlandse Adel werdige Mr. Verheyen zijn wapen en ecarte-leerde met het wapen der familie Geldrop door huwelijk verbonden met de familie de Roy, op grond dat hij, zoals vermeld evenals was. Op 26 oktober 1857 is door verkoop de heer-lijkheid Looon op Zand overgegaan aan Vrouwe Sophia Maria Jacoba Josephade Roy van Zuidewijn, douairière van Jhr. Mr. F. Xav. Verheyen.

Uit het huwelijk van Jhr. Mr. F. X. Verheyen met S. M. J. J. de Roy van Zuidewijn werden te 's Hertogenbosch elf kinderen geboren, met uitzondering van Jkvr. Wilhelmina die op het kasteel te Looon op Zand is geboren. Jhr. Mr. F. X. Verheyen werd opgevoeld door Maria Verheyen geboren te 's Hertogenbosch op 18 januari 1818. Jhr. J. B. A. J. M. Verheyen heeft samen met zijn broer Arnoldus de Koninklijke Harmonie Sophia's Vereeniging opgericht op 19 februari 1864. De harmonie is genoemd naar hun beider moeder. Jhr. J. B. A. J. M. Verheyen, huwde te Vught op 7 september 1848 met Agnes Apolline Emilie Gravijn du Monceau, geboren te Brussel 3 december 1821, overleden op het kasteel van Looon op Zand 6 februari 1893. Uit hun huwe-

Mevr. Ten Horn, bewoonster van het Witte Kasteel.

1896, trouw te Steyning (Sussax in Engeland) 3 maart 1932 Kathleen Mary Paul, geboren Birminghnam 2 juli 1893. Jkvr. Emilie Francoise Rose Maria Verheyen, geboren te Looon op Zand 11 oktober 1897, trouwt aldaar 2 oktober 1934 Doctor Carol Hendrik ten Horn, geboren Veendam 3 juli 1884, eerste chirurg Canisius ziekenhuis te Nijmegen. Jkvr. E. F. R. M. Verheyen is de huidige bewoonster van het witte kasteeltje. Jkvr. Eugene Henriette Rose Marie Verheyen, geboren te Looon op Zand 30 april 1899, aldaar overleden 11 maart 1909. Jhr. Leo Carol Rose Eugene Marie Verheyen, geboren te Looon op Zand 3 augustus 1905 en aldaar onlangs overleden.

In Loon op Zand beter bekend als "de gekke jonker", Alexander had een oudere broer nl. Ludovicus, die in 1911 te Brussel overleed en een jongere zuster, die reeds op zeer

Verheyen, geboren te Vught 12 maart 1857, als tweede zoon van Jhr. Mr. Lodovicus Wilhelmus Josephus Maria Verheyen en Froude Elisabeth Maria Huberta van Rijckevorsel.

Groningen. Hij huwde op 25 mei 1864 met Mathea Johanna Rouppe van der Voort, geboren 13 februari 1839. Verder is ook nog bekend jonkheer Alexander

Eugene Marie Verheyen, op Zand 5 september 1908. r van het Centraal Bureau van bewijsstukken van rij- uwt te Faginton (Engeland) Constance Helene Fanny Kuhn, n 2 januari 1915. de Verheyen, de vader van n, woonde in villa "Roza", 1940-1945 door de Duitse

eschoten en verwoest. nog moeilijk met "het heer- van jonkheer Verheyen van heel De Moer en omgeving. tokt en je kon de jagers niet and. De Boerenbond kocht

voor betaald worden.

jachtkostuums kwamen altijd

elschap : de familie Verheyen

nen. Ze kropen door de

heggen om van het ene

andere te komen. Ze hadden

zich. Na de jacht hingen de

an de balk van de ezelaar.

zoveel hazen, dat de balk te

og andere in de kar lagen.

strenge voor stroopers. Als

moesten ze goed betalen.

les van hem gedaan krijgen.

ns mee zaten gingen ze dik-

oe en dan zou hij altijd helpen.

ntonrechter te Waalwijk was,

rdagen naar zijn werk in

tweeën met een dood-ouw

hij reed er altijd alleen op

ster).

Johannes Baptista Josephus

wordt opgevolgd door zijn

illie Françoise Rose Maria

nog steeds het kasteelje

alle heeft nog lang jachtop-

on beter bekend als "Jan de

er en grootvader van Jan

n jachtopzieners van het

op Zand bekende personen

amille zijn Jhr. Arnoldus

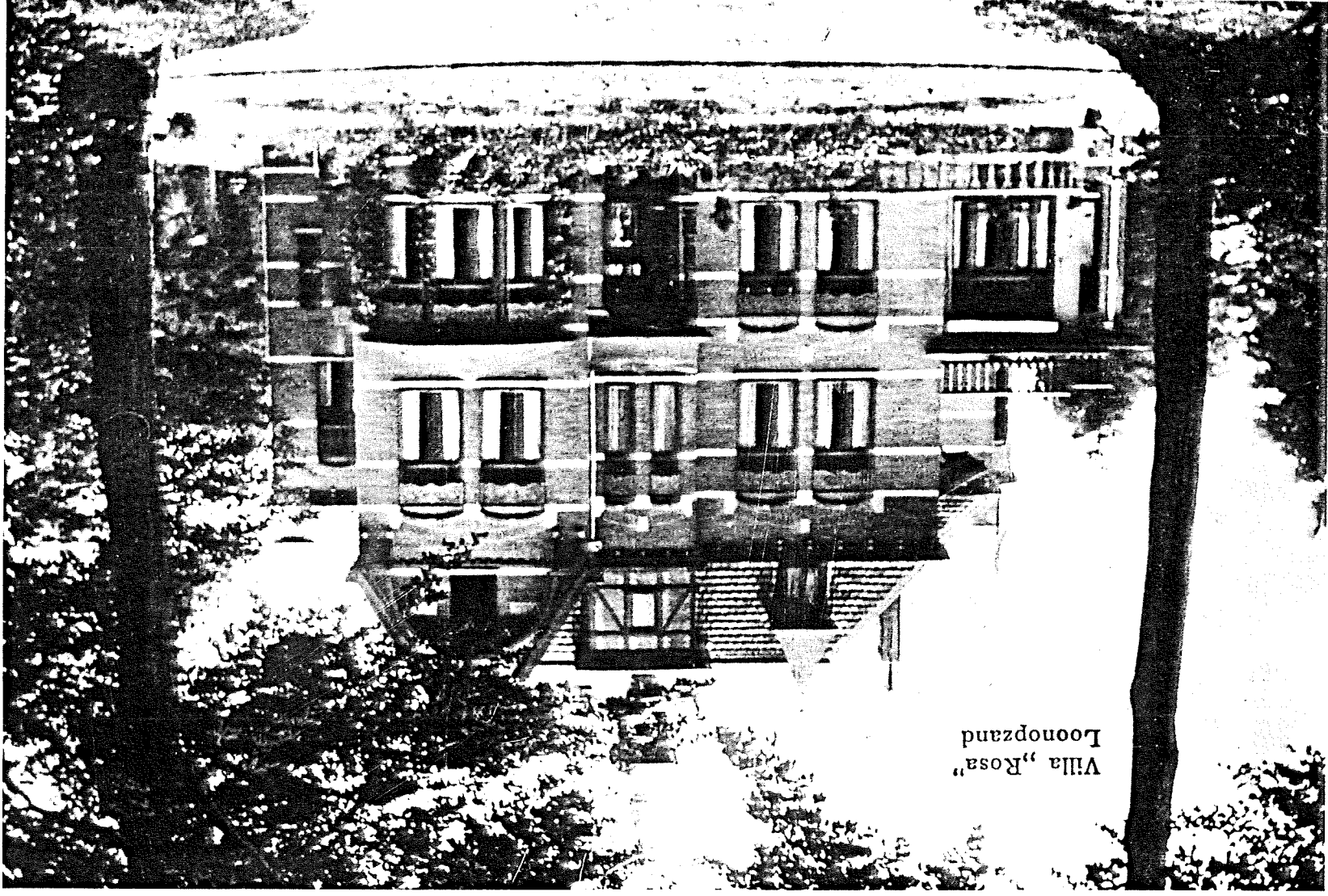
s Maria Verheyen, geboren

sch 16 april 1831 en van

gemeester van de gemeente

ater werd hij notaris te

Villa "Rosa"
Loonopzand

Villa "Roza", waar jonkheer Eug. Verheyen woonde. In de oorlog 1940-1945 werd het huis in brand geschoten en verwoest.

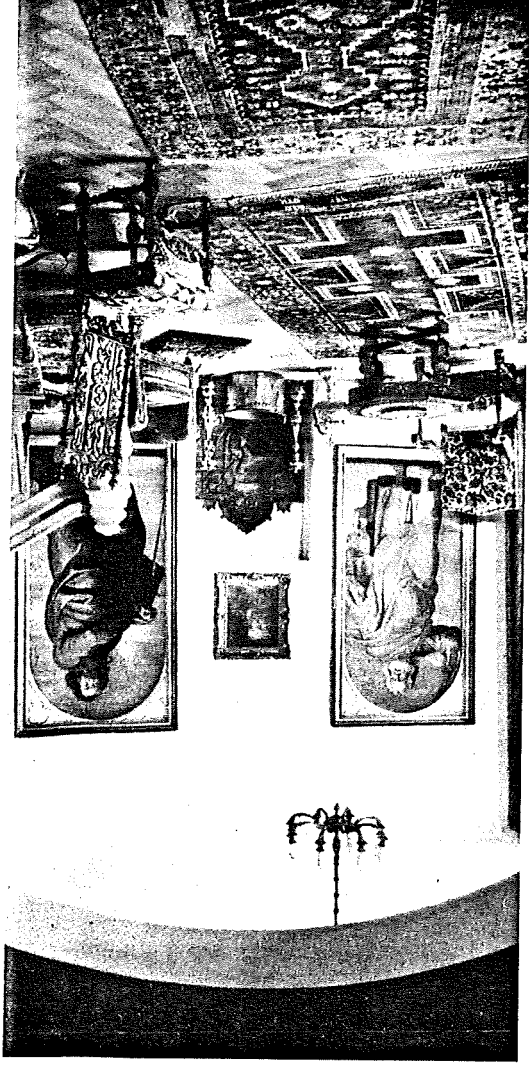
jeugdige leeftijd was gestorven. Alexander werd op nauwelijks 5 jarige leeftijd door een storm. Niettegenstaande ontving hij een zeer zorgzame opvoeding. In menig opzicht bleek hij echter enigszins abnormaal, getuige zijn latere daden.

Handarbeid was hem niet vreemd. Hij was een zeer goed landschapschilder en de familie Verheyen bewaart nog meerdere werkstukken van hem, die van talent getuigen. Zelf maakte hij zijn kleren en ook met timmeren, smeden en metselen was hij goed vertrouwd.

Op jeugdige leeftijd verloor hij zijn ouders, eerst zijn moeder en daarna zijn vader, een zeer bekwaam advoocaat en procureur, die rond 1860 nog een inwoner van Loon op Zand, beticht van brandstichting, van de galg vrij pleitte.

Kort na dit succes werd Jhr. Lodovicus krankzinnig en vond een zeer tragische dood. De twee zoonjes Ludovicus en Alexander werden op een internaat geplaatst en studeerden aanvaakelijk te Brussel, later te Parijs. Het was in Parijs, dat Jhr. Alexander een dame leerde kennen die door haar verkeerde invloed verreweg het grootste gedeelte van zijn levenslot zou bepalen. Deze dame, Marie Blanche, schijnt hem geweldig in haar macht te hebben gehad. Zij was een mooie verschijning. Alexander, wiens familie gedeeltelijk het overoude kasteel van Loon op Zand bewoonde, vatte het plan op om zich in laatstgenoemd dorp mettertijd te vestigen. Hij deed pogingen om er grond te kopen, wat hem aanvankelijk niet lukte. Zijn familie echter i. c. jonker Eugene toonde medelijden met hem en verkocht aan hem enige flinke percelen grond, bij het kasteel gelegen, om daar zogenaamd een "villa" te bouwen.

Al spoedig begon Alexander nu aan de werkelijking van zijn dromen, de bouw van een middelleeuws kasteel. Van een kerkmeester van Loon op Zand huurde hij voorlopig een pas gebouwd herenhuis, dat hij met zijn eigenaars zou betrekken. Zelf maakte hij voor zijn "kasteel" de nodige tekeningen en bestelde in 1897 werd met de bouw een aanvang gemaakt. Werklieden van allerlei nationaliteiten arrangeerde hij en stuurde ze ook even gemakkelijk weg. Zelf, samen met Marie Blanche, werkte hij ijverig mee. De samenwerking tusschen hem en de werklui was niet altijd ideaal. Wat zijn oorzaak vond in het feit dat de plannen van de jonker niet altijd uitvoerbaar waren en de praktijk niet altijd

Het interieur van het huidige kasteeltje te Loon op Zand. Aan de muur ziet u enkele van de vele schilderijen van bekende meesters uit de Nederlandse en Belgische schilderkunst.

met diens theorie kipte. Soms werden er muren van een halve meter dikte over een afstand van 10 of meer meters gebouwd, die na een paar dagen weer moesten worden afgebroken. Wie het "meest ontgoocheld" waren, dat waren de kasteelbewoners, die er achter kwamen dat het stel niet gehuwd was, doch in concubinaat leefde. Zeer verontwaardigd over het feit dat Alexander hen had bedrogen, gaven ze hem te kennen dat zijn levenswijze niet door hen op prijs werd gesteld. Zij verboden zijn concubine plaats te nemen in de kerkbank der adellijke familie in de parochiekerk. Van toen af gingen Alexander en Marie niet meer ter kerke en begonnen ook voortaan op zondagen en christelijke feestdagen zelfs op Kerstmis, Pasen en Pinksteren aan hun nieuwe homete werken. Zondag groeven ze beiden aan de slotgracht, kruiden samen stenen voor de bouw van het kasteel etc. Bij dit alles brachten ze de uitgestrekte gronden in cultuur, waarbij evenmin de zondagsrust in acht genomen werd.

Dat deze wijze van doen de ergernis en verontwaardiging van de uitsluitend katholieke bevolking van Loon op Zand opwekte behoeft nauwelijks betoog. Grote groepen mensen gingen dan ook op zondag naar de "sabbatschenders" kijken en dat er door deze of gene opensatie beluste nog al eens op ontrisse manier bliken van afkeuring werden gegeven is wel te begrijpen. Zo brak de tijd aan dat nu voorlopige verblijf gered was. Ook de bouw aan het kasteel vorderde goed, totdat Alexander op een kwade dag weer onenigheid kreeg met de werklui (Duitsers) die op één na weg liepen.

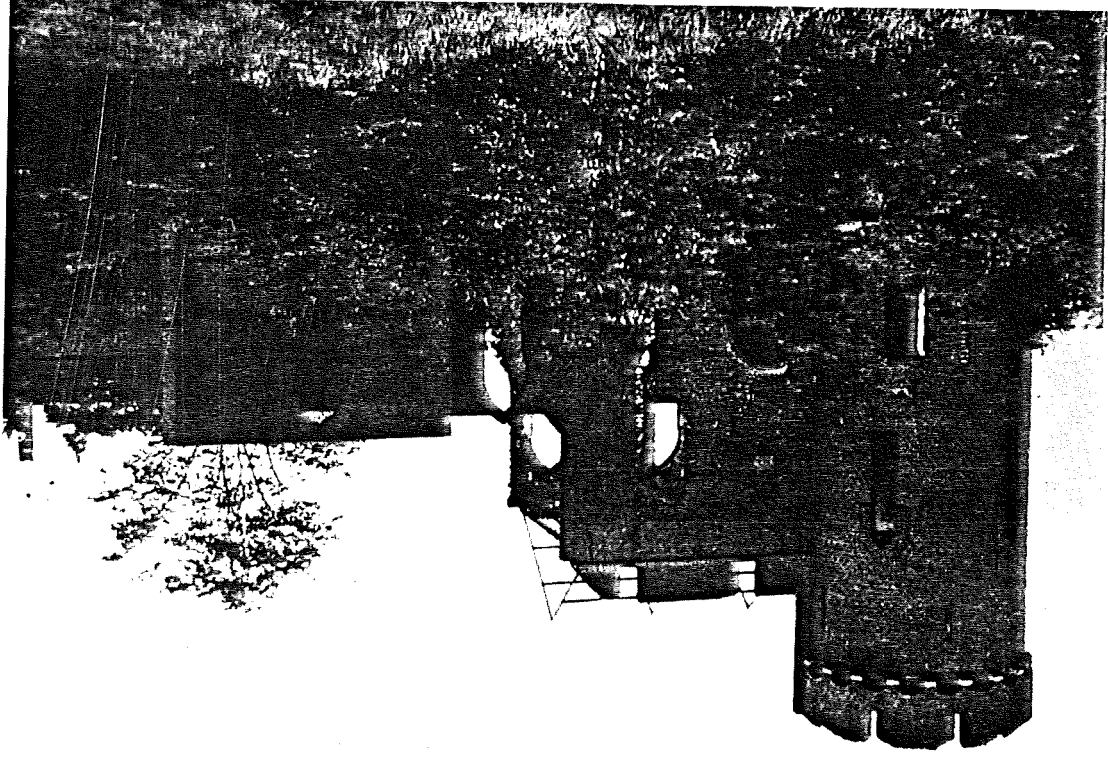
Het was ook in die dagen dat Alexander, zeer tot ergernis van zijn familie, een vlonder had gelegd over de gracht die de tuinen omsloot, om er zo gemakkelijker de provinciale weg te kunnen bereiken. Herhaaldelijk waren schuwen hielp niets en dus werd de gemeenteveldwachter met toezicht belast, die op zekere keer proceesverbaal opmaakte. De zaak kwam voor het gerecht. Een inwoner die met Marie Blanche op goede voet stond, legde evenals zijzelf een meinedige verklaring af, waarvoor beide 9 maanden gevangenisstraf kregen. Vanaf dit ogenblik werd er geruime tijd niet meer aan de bouw gewerkt. De bebouwing der gronden bleef zijn activiteit en opetsen. Toen dan ook zijn voorlopige woning (de planken keel) gered was, schatte

Hier een afbeelding van de werd nooit afgebouwd, maar keerde. De stenen werden Tweede Wereldoorlog.

niet ontbrak. Aan alles komt een einde, z goede verstandhouding tussse zijn bijzijl. Rond juni 1908 v

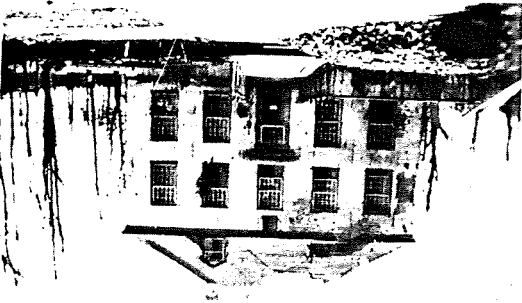
er muren van een halve meter afstand van 10 of meer meters na een paar dagen weer moesten oken. Wie het "meest ontren, dat waren de kasteel-er achter kwamen dat het stel as, doch in conubinaat leefde. ardig over het feit dat zijn levenswijze niet door hen gesteld. Zij verboden zijn te nemen in de kerkbank der Alexander en Marie niet meer egonnen ook voortaan op zonfelijke feestdagen zelfs op en en Pinksteren aan hun slotgracht, kruiden samen bouw van het kasteel etc. achten ze de uitgestrekte ut genomen werd. van doen de ergrnis en ver- van de uitsluitend katholieke Loon op Zand opwakte behoelt og. Grote groepen mensen op zondag naar de "sabbatken en dat er door deze of gene van al eens op ontrisse van afkeuring werden gegeven pen. Zo brak de tijd aan dat verblijft gereed was. Ook de stael verderde goed, todat erkli (Duitsers) die op één die dagen dat Alexander, zeer a zijn familie, een Vlonder de gracht die de tuinen om- gemakkelijk de provinciale egeiken. Herhaaldelijk waar- iets en dus werd de gemeente- toezicht belast, die op ocoesverbaal opmaakte. De Marie Blanche als stookster en hij als bestuurder fungeerde. Van het bestaan van een dergelijke machine hadden de mensen nog nauwelijks gehoord. Alles bijeen staat het wel vast dat het hen aan geldelijke middelen niet ontbrak. Aan alles komt een einde, zo ook aan de goede verstandhouding tussen Alexander en zijn bizit. Rond juni 1908 verliet zij op een

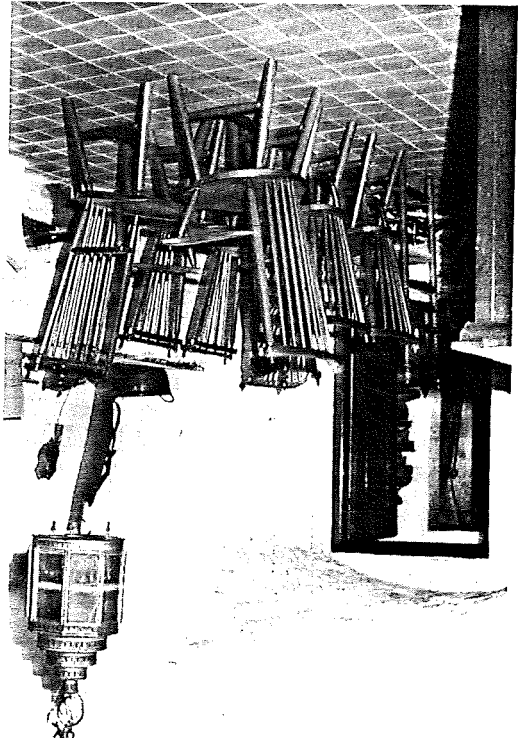
Hier een afbeelding van de ruine van Jonkheer Alexander Verheyen. Het droomkasteel werd nooit afgebouwd, maar afgebroken wegens de bouwvallige staat waarin het verkeerde. De stenen werden gebruikt voor de wederopbouw van Loon op Zand na de Tweede Wereldoorlog.

hij zich de prachtigste nieuwe landbouw- machines aan ; ploeg-, maai-, zaai- en dorsmachines benevens een prachtige stoom- machine om dit alles in beweging te krijgen. Verbaasd keken de Loonse dorpsbewoners op, toen hij voor de eerste maal met zijn stoommachine door het dorp reed, waarbij Marie Blanche als stookster en hij als bestuurder fungeerde. Van het bestaan van een dergelijke machine hadden de mensen nog nauwelijks gehoord. Alles bijeen staat het wel vast dat het hen aan geldelijke middelen niet ontbrak. Aan alles komt een einde, zo ook aan de goede verstandhouding tussen Alexander en zijn bizit. Rond juni 1908 verliet zij op een

En beeld van het kasteel te Loon op Zand na de zware beschietingen tijdens de bevrijding van Loon door de Engelsen.

De ruine werd bij de bevrijding van Loon op Zand door granaatvuur getroffen, zodat ze gevaar opleverde voor wie zich ertin waagde. Zodoende werd ze in 1948 gesloopt en de stenen werden gebruikt voor de wederopbouw. Ook villa "Rozza", waar de Jonkheer (Eug. Verheyen) verbleef, werd in de oorlog door de Duitsers in brand geschoten en verwoest. Ook het kasteel op zich had veel te lijden gehad onder zware Engelse beschietingen. De jonkvrouwe, die gewond was geraakt, moest tijdens de bevrijding in Loon op Zand ondergebracht worden om te herstellen. In 1950 werd het kasteeltje weer in zijn oude vorm hersteld. De eigenaars van het kasteel in Loon op Zand, de adellijke familie Verheyen, hebben het heerlijk jachtrecht op de gehele uitgestrekteheid van de oude heerlijkheid gehad tot 1923. In dat jaar werd dit recht overal opgeheven of afgekocht. Het heerlijk visrecht bezitten ze nog steeds. Hengelaars en vissers, die hun geluk willen beproeven op het gebied van de heerlijkheid, moeten bij hen vertof gaan vragen, waarvan nogal eens gebruik gemaakt wordt. Ook het plantrecht bezit de familie Verheyen nog in de kom van het dorp Loon op Zand, op de weg naar Tilburg, zover de gemeente zich uitstrekt en op het Loons Hoekje. De rechten dragen aan de gemeente. Ondertussen was het oude kasteel om zijn bouwvallige staat afgebroken en in 1777 werd de riddersaal in een herenhuis herschapen, zoals we dat thans nog kennen. Slechts in de kelder en in de rechterzijgevel bleef oud

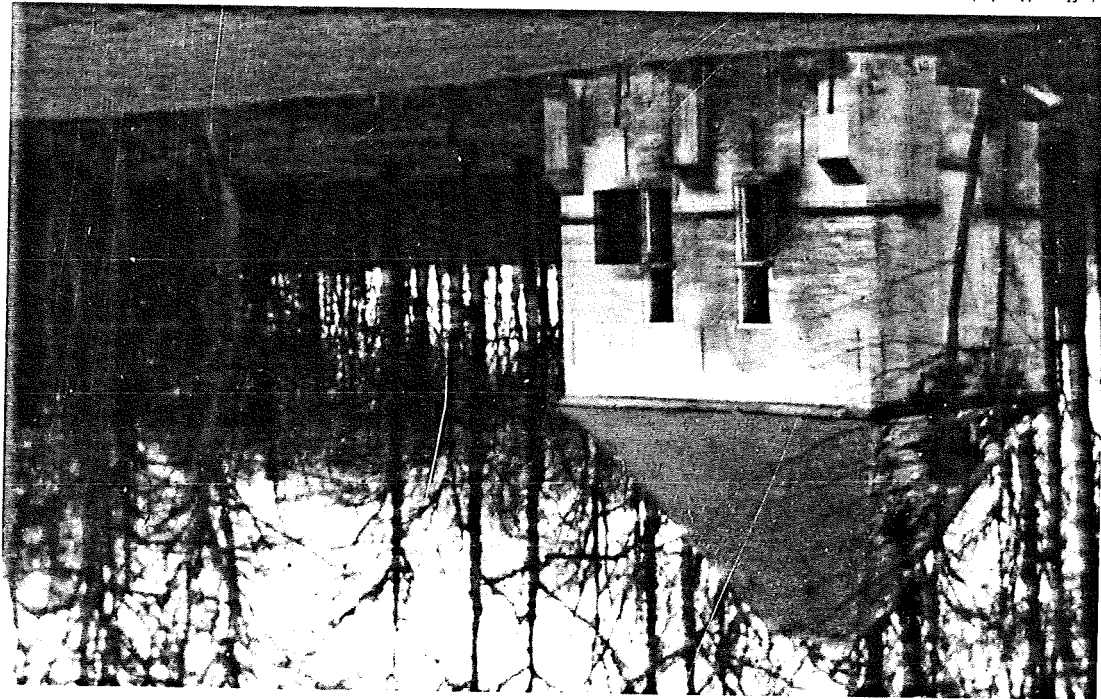
En blik in de kelder en tevens keuken gedeelte van de oude keuken. Hier onder aangetroffen van het oude "huus" te Loon op Zand. Ook wil ik u attent maken op de kruisbooggewelven in het plafond en de dikte van de muren die hier duidelijk te zien is.

metseiwerk bewaard. Tijdens de 17e eeuw was het hoofdgebouw nog één verdieping hoger dan tegenwoordig; de voorburch lag tegenover de huidige Inkerzjygevel en was met het herenhuis door een tussengebouw verbonden. De grote verbouwingen van 1777 hebben de situatie sterk gewijzigd. Het huis kreeg ten dele nieuwe gevels met een regelmatige verdeling van vensters op het muuroppevalk, terwijl één verdieping, zoals reeds vermeld, werd opgevoerd. De ingang kwam, van de weg afgekeerd, in het midden van de voorgevel te liggen. Ook de voorpoort werd afgebroken. Deze vermeldde de spreuk: "Melius est

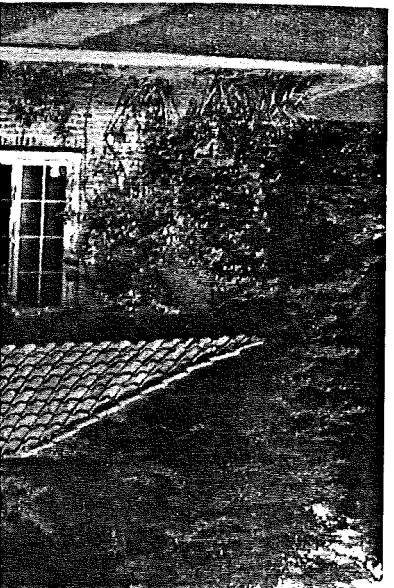
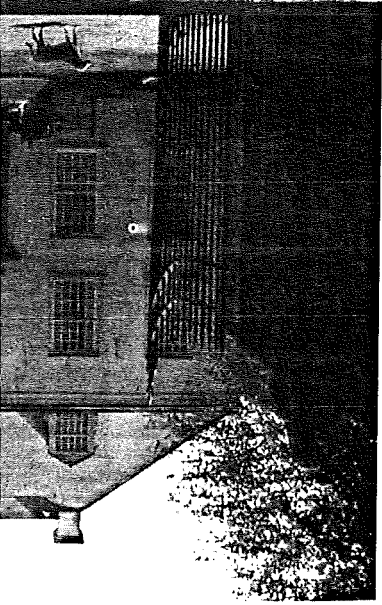
mori quam facere contra bonam virtutem", wat betekende: Het is beter te sterven, dan tegen de deugd te zondigen. Nieuwe voorgebouwen aan het plein voor de brug voltooiden het geheel. Niets herinnert in dit vriendelijke landhuis aan de ridderlijke woning uit de veertiende eeuw, die door de zwaarte van haar muren, haar gekanteelde weergang en haar haagtoerenjes op de hoeken een, zij het ook beperkte, militaire betekenis had.

Jonkvrouwe Emilie Françoise Rose Marie Verheyen verkocht het kasteel in 1978 aan J. Lemmens, belegger in ontroerend goed.

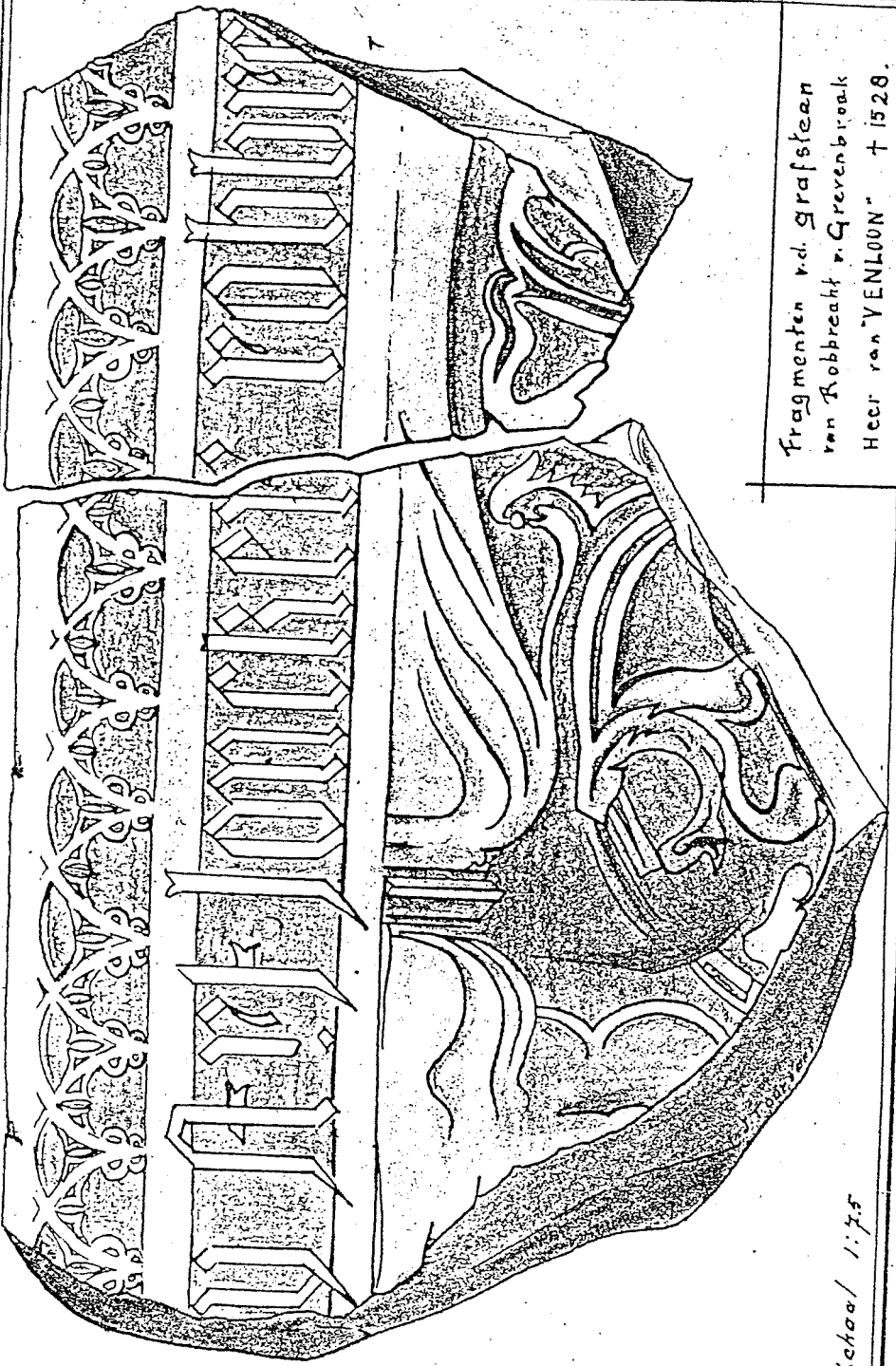
't Zaadhuisje. De naam duidt mijns inziens zeer duidelijk op zijn ligging (tegenover het kasteel), nl. in de tuin of hof. Het betreft hier de hof van het kasteel, die zeker voor 1634 binnen de ringgracht van het kasteel lag. Deze ringgracht is voor een groot gedeelte "in de vasten van 1634 gesicht" (Cijnsboek van Venloon 1634). Het behoeft geen verwondering te wekken dat in het oudste Cijnsboek van Venloon, dat mij bekend is, dat van 1598 regelmatig voorkomt: "pro memorie van Michiel in den hof 2 sester rogge en eveneens aan Willem de Poortier zoveel sester rogge, pro memorie". Er was dus aan het kasteel een poortwachter verbonden. Nu ligt het, dankt mij, loch wel voor de hand dat het zgn. Zaadhuisje de woning van de "poortier" was. Het lag immers bij het poortgebouw, dat daar stond.

die met zijn gezin een gedeelte van het kasteel ook ging bewonen (de voorgebouwen), terwijl het andere gedeelte bewoond blijft door jonkvrouwe E. F. R. M. ten Horn-Verheyen, die dat Van alle heren die het kasteelje in de loop der eeuwen bezaten is de best bekende in Loon op Zand. Prins Nicolaas Leopold, vorst van Salm Salm, hertog van Hoogstraten, ridder van het Gulden Vlies, wel geweest. Zijn echtgenote Maria Christina Oswaldina, vorstin van Salm Salm, gravin van Rijnsveld en verder hun zoon Louis, gewezen heer van Loon op Zand, waren grote weldoeners op het kerkelijk gebied en de armenzorg.

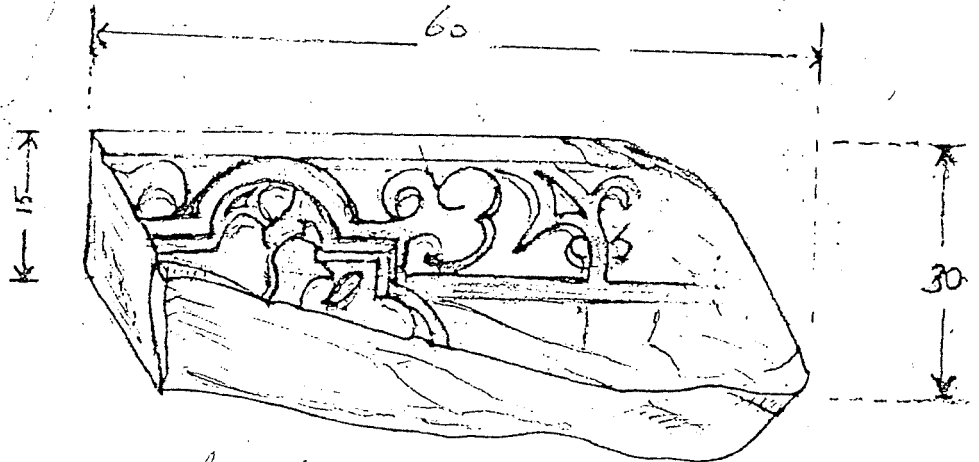
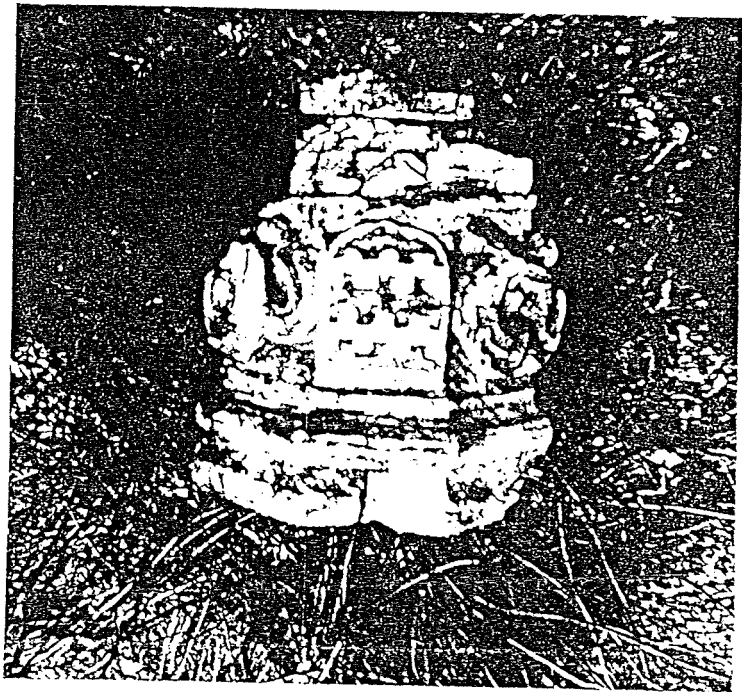

Hier zijn achtereenvolgens te zien voor het kasteel, links onder het

Fragmente van de Grafsteen
van Robbrecht v. Grevenbroek
Heer van "VENLOON" † 1528.

Schaal 1:7.5

Laag bij Zandhuize

Drs. W.A. van Ham
Noordsingel 140
4611 SJ Bergen op Zoom
tel. 0164-243265
b.g.g. 0164-241930

Willebrordusstr. 4

Bergen op Zoom, 6 februari 1996.

*5175 Loon op Zand
AL*

Beste Jan Toorians,

In antwoord op ons telefoongesprek het navolgende. Ik had niet gedacht, in een genealogisch-heraldische kluwen terecht te komen, maar het is zo!
Over de Van Haestrechts bezit ik de volgende gegevens:

-fotokopieën uit een boek van K. Grootswagers over Kaatsheuvel (hierbij enige bladzijden), waaruit blijkt, dat heren van Loon op Zand (alias Venloen) tussen 1383 en 1528 waren: 1383-1400? Pauwels van Haestrecht sr., geh. met Elsbeen van Dalem 1400?-1440 Dierick van Haestrecht (I), geh. met Maria van Schoonhove 1440-1483 Pauwels van Haestrecht jr., geh. met Catharina van Naaldwijk 1483-1492 Dirk van Haestrecht (II), geh. met Walburgis van de Poll (niet Pel) 1492-1496 Diercke van Haestrecht, geh. met Wijnand Maschereel 1496-? Maria van Haestrecht, geh. met Robbrecht van Grevenbroeck (overl. 1528)
Op blz. 8 is een wapen van Haestrecht getekend: in zilver twee rode, beurtelings gekanteelde dwarsbalken (Arkel), met een blauwe, geschuipte schildzoom.

En over Tilburg:

-fotokopieën uit twee artikelen in *De Lindeboom* van 1981:
A. een artikel van Jan Becx over de oorsprong van het kasteel van Tilburg, waaruit blijkt, dat van 1387 tot 1524 heren van Tilburg waren:
1387-1473 Pauwels van Haestrecht
1473-1507 Jan Pauwelszoon van Haestrecht, geh. met Genoveva Herman van Oegstgeest
1507-1524 Margriet van Haestrecht, geh. met 1) Robbert van Malsen, overl. ca. 1519 en 2) Antonis van Bruheze.

Op blz. 93 beschrijft hij het wapen van Haestrecht als boven, **maar zonder de schildzoom**.
B. Dat dit kan kloppen, blijkt uit het bij een artikel van wijlen Van Eetro afgedrukte afbeelding van het zegel van Tilburg en Goirle. Het kleine schildje met het wapen van Van Haestrecht heeft geen schildzoom (zie fotokopie).

Er zijn dus twee verschillen tussen de artikelen:

- a. Grootswagers laat Pauwels van Haestrecht pas in 1483 overlijden (blz. 12 van zijn boek), terwijl Becx hem reeds in 1473 voor dood verklaart (blz. 73 van zijn artikel).
- b. Grootswagers geeft het wapenschild Van Haestrecht met een zoom; Becx [en het zegel van Tilburg] niet!

Eerlijk gezegd vertrouw ik oud-college Becx het meest, want hij documenteert uitvoeriger. Misschien zoudt (mooi werkwoord!) u eens contact met hem kunnen opnemen. Bij leven en welzijn moet hij thans nog te Hilvarenbeek wonen.

Hopende, u zo op weg te hebben geholpen, met hartelijke groet,

(Willem van Ham).